

Tomasz Rokicki¹

Katedra Ekonomiki i Organizacji Gospodarstw Rolniczych
SGGW
Warszawa

Wpływ akcesji Polski do Unii Europejskiej na produkcję żywca jagnięcego

Influence of Polish integration with the European Union on production of lamb meat

Abstract. In XXI century the predominating sheep product is meat. Limiting production to meat has caused a drastic reduction in sheep population. Lamb meat production in the EU was in 2004 inadequate, because it met demand only in 80%. After Polish integration with the European Union costs of sale to other countries is higher than this of sale in the domestic market. Prices in internal market were higher but the quantity sold was small. For proper organization of internal market farmers must create a producer group.

Key words: lamb meat, integration with European Union, domestic market

Synopsis. Głównym produktem chowu owiec na początku XXI w. jest żywiec rzeźny (jagnięcy). Oparcie chowu owiec prawie wyłącznie na produkcji żywca rzeźnego spowodowało radykalną redukcję pogłowia. Produkcja jagnięciny w UE była niewystarczająca, gdyż w 2004 r. pokrywała zgłaszany popyt w 80% i wynosiła około 1 mln ton. Po przystąpieniu Polski do UE ponoszone były wysokie koszty związane ze sprzedażą jagniąt do innych krajów UE. Ceny uzyskiwane przy sprzedaży jagniąt na rynek wewnętrzny były wyższe, jednak skala tego zjawiska była niewielka. Do odpowiedniej i sprawnej organizacji krajowego rynku mięsa jagnięcego konieczne staje się powołanie jednej grupy producenckiej

Słowa kluczowe: integracja europejska, mięso jagnięce, rynek wewnętrzny

Wstęp

Polskie owczarstwo przeżywało chwile świetności w latach 80. Pogłowie owiec w 1986 roku liczyło około 5 mln sztuk. Po roku 1986, najpierw powoli, a po 1990 roku wręcz lawinowo zmniejszało się. W latach 2001-2003 pogłowie owiec w Polsce utrzymywało się na stałym poziomie około 330 tys. sztuk, zaś w 2005 r. liczyło 316 tys. sztuk.

Owczarstwo w Polsce natrafiło na silną barierę popytu w zakresie mięsa jagnięcego i baraniego. Brak tradycji w spożywaniu jagnięciny nie sprzyjał wykrystalizowaniu znaczącego rynku wewnętrznego. O polskiej produkcji owczarskiej decyduje głównie rynek zagraniczny, w tym możliwości eksportu jagniąt rzeźnych na rynek Unii Europejskiej. Ceny żywca i mięsa jagnięcego są tam najwyższe na świecie, a podaż pokrywała zapotrzebowanie w 2005 roku w 80% [Klepacki i Rokicki 2006a].

Stworzenie wewnętrznego rynku mięsa jagnięcego jest utrudnione. Oprócz wymienionych wyżej czynników duży wpływ na taką sytuację ma rozdrobnienie produkcji oraz zróżnicowana struktura rasowa. Powoduje to trudności w produkcji jednolitych partii

¹ Dr inż., ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa, tel. (022) 5934110, e-mail: tomasz_rokicki@sggw.pl

jagniąt pod względem otluszczenia i innych cech ważnych dla potencjalnego klienta. Wprowadzenie jednolitych ras, czy też podobnych metod tuczu jagniąt jest utrudnione. Przykładowo w Wielkopolsce podstawą bazy paszowej są rośliny uprawiane na GO i pasze uboczne (np. z produkcji buraków). Na obszarach górzystych pasza pozyskiwana jest zaś z łąk górskich [Klewiec 2005].

Po akcesji Polski do UE w organizacji produkcji owczarskiej, podobnie, jak w innych działalnościach w produkcji zwierzęcej, mogły zajść istotne zmiany.

Znaczenie mięsa jagnięcego w porównaniu do innych produktów owczarskich

Znaczenie gospodarcze zwierząt użytkowych związane jest z popytem na pozyskiwane od nich produkty, a więc zależy od koniunktury. Współcześnie utrzymywane owce mogą być źródłem wielu potrzebnych w gospodarstwie domowym surowców takich jak wełna, skóry, mięso, mleko, a także nawozów o bardzo wysokiej wartości. Znaczenie owczarstwa wynikało głównie z tego, że owca dostarczała takich surowców odzieżowych jak wełna oraz skóry. Od 1990 r. działalność w sferze produkcji wełniarskiej związana była z dużym ryzykiem z powodu niskiego popytu na wełnę. Duży wpływ na zmniejszenie się znaczenia owczarstwa miała zmiana stylu życia ludności oraz konkurencja ze strony innych włókien [Aleksander 1999].

W krajach Europy Środkowej i Wschodniej na przełomie lat 80. i 90. nastąpiły przemiany gospodarcze. W tym okresie opłacalność produkcji owczarskiej zmniejszyła się. Jej poprawę miał zapewnić kierunek użytkowania mięsnego owiec. W Europie Zachodniej również nastąpiły zmiany w kierunkach użytkowania owiec. Coraz większą wagę zaczęto przywiązywać do ochrony środowiska. Wypas owiec na nieużytkach, gruntach odłogowanych, budowlach wodnych, terenach rekreacyjnych i sportowych oraz w rezerwach przyrody, parkach krajobrazowych i narodowych stworzył nowe podstawy do organizacji bazy paszowej i produkcji jagniąt rzeźnych. Powyższy sposób użytkowania owiec nosi nazwę alternatywnej produkcji owczarskiej. System ten w krajach Europy Środkowej i Wschodniej nie został jeszcze rozwinięty [Hodowla i chów... 2003; Weiss i in. 2000].

W ostatnich latach odkryto ponadto wyjątkowe właściwości naturalnego składnika mleka i mięsa owiec, sprzężonego kwasu linolowego. To odkrycie stworzyło nowe możliwości kształtowania właściwości funkcjonalnych tych produktów. Wspomniany związek posiada szereg potwierdzonych w badaniach na zwierzętach i ludziach właściwości prozdrowotnych, m.in. ma charakter czynnika zapobiegającego otyłości, czynnika antymiażdżycowego, antynowotworowego, hamującego osteoporozę i stymulującego układ odpornościowy [Rokicki 2003].

Głównym produktem utrzymywania owiec na początku XXI w. jest żywiec jagnięcy. Oparcie chowu owiec prawie wyłącznie na produkcji żywca rzeźnego spowodowało radykalną redukcję pogłowia. Do głównych przyczyn tego stanu rzeczy zaliczono niewłaściwą strukturę pogłowia, niskie wskaźniki reprodukcyjne krajowych ras owiec, zbyt wysokie koszty produkcji, mały zakres stosowania krzyżowania towarowego z rasami mięsnymi owiec.

Przekształcenie struktury rasowej, prowadzące do zwiększenia roli mięsnego kierunku użytkowania owiec wymagało wielu lat pracy. Według danych Polskiego Związku

Owczarskiego (2005 r.), podstawowa struktura rasowa owiec w Polsce kształtuje się następująco: owce merynosowe 26%, polskie owce nizinne 26%, polskie owce długowłniste 9%, owce górskie 13%, rasy mięsne 20% oraz pozostałe rasy i linie syntetyczne o mniejszym udziale w pogłowie całkowitym 6% [Hodowla owiec... 2005; Klepacki i Rokicki 2006b].

O dominującym znaczeniu mięsa jagnięcego wśród produktów pozyskiwanych od owiec świadczy 60%-owy udział w całkowitych przychodach z produkcji owczarskiej w pierwszych latach XXI w. [Rokicki 2006 a]

Uwarunkowania produkcji owczarskiej w UE

Od 1 stycznia 2002 r., zgodnie z Rozporządzeniem Rady nr 2529/2001, wprowadzono zryczałtowaną premię do owiec i kóz, czyli jednolitą płatność w określonej wysokości (dopłaty bezpośrednie). Zgodnie z wymienionym rozporządzeniem od 1 stycznia 2002 r. wprowadzono jednolitą płatność (premię) w wysokości 21 euro na sztukę. W przypadku producentów sprzedających mleko owcze lub produkty z mleka owczego, płatność była obniżana do 16,8 euro/sztukę [Klepacki 2005].

26 czerwca 2003 r. w Luksemburgu ministrowie rolnictwa krajów Unii Europejskiej uzgodnili fundamentalną reformę Wspólnej Polityki Rolnej (WPR). W przyszłości większość dotacji wypłacana będzie rolnikom niezależnie od wielkości bieżącej produkcji. Aby uniknąć zaniechania produkcji przez część rolników, państwa członkowskie będą mogły wypłacać część płatności w dotychczasowy sposób, tj. w powiązaniu z produkcją. Poszczególne elementy reformy są wprowadzane w życie w latach 2004-07.

Od 1 stycznia 2005 roku, wraz z wejściem w życie reformy Wspólnej Polityki Rolnej, kraje tzw. starej UE wprowadziły tzw. płatność indywidualną (SPS). Płatność tą przyjęło 10 krajów starej UE: Austria, Belgia, Dania, Niemcy, Irlandia, Włochy, Luksemburg, Portugalia, Szwecja i Wielka Brytania. Pozostałe pięć krajów dawnej Unii: Finlandia, Francja, Grecja, Holandia i Hiszpania przyjęło nowy system dopłat w 2006 roku. Niemcy, Wielka Brytania, Irlandia i Włochy wprowadziły od 1 stycznia 2005 r. całkowite oddzielenie płatności bezpośrednich od produkcji we wszystkich sektorach rolnych. Państwa członkowskie miały możliwość pozostawienia części dopłat powiązanych z produkcją w sektorze baraniny na poziomie 50% premii owczej. Premia uzupełniająca dla rolników z obszarów o gorszych warunkach gospodarowania jest nadal uzależniona od wielkości produkcji [Ocena... 2003].

Zgodnie z reformą Wspólnej Polityki Rolnej w 2007 roku wszystkie kraje dawnej 15-tki muszą zlikwidować premie do zwierząt. Aby nie dopuścić do drastycznego spadku pogłowia owiec, UE wprowadza inne dopłaty. Jednak nie będą one związane z wielkością produkcji, czyli liczbą zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie. Zniesienie premii w krajach „starej” UE doprowadzić może do zmniejszenia pogłowia owiec, a w rezultacie konieczności sprowadzania większej ilości mięsa jagnięcego z Nowej Zelandii, czy też Australii.

Najliczniejsze pogłowie owiec na początku XXI wieku w krajach „starej” Unii Europejskiej posiadała Wielka Brytania, bo ponad 35 mln sztuk. W Hiszpanii wynosiło ono około 24 mln sztuk. Liczne pogłowie owiec posiadały także Francja i Grecja (po ponad 9 mln szt.) oraz Włochy (około 8 mln szt.). Pogłowie owiec na Węgrzech wynosiło 1,3 mln

sztuk, a najmniej tych zwierząt było w Luksemburgu, tylko 9 tys. sztuk [Klepacki i Rokicki 2005].

Produkcja jagnięciny w UE była niewystarczająca, gdyż w 2004 r. pokrywała zgłaszany popyt w 80% i wynosiła około 1 mln ton. W latach 2003-2004 zmniejszyła się ona nieznacznie w karach UE-15 (o 12,8 tys. t). Nowe państw członkowskie przyjęte do struktur europejskich w 2004 r. produkowały łącznie 14,7 tys. t. mięsa. Spośród „starych” członków najczęściej produkowały W. Brytania, Hiszpania i Francja, czyli kraje utrzymujące najczęściej owiec [Rokicki 2006 a].

Wielkość pogłowia i struktura rasowa utrzymywanych owiec w UE była ściśle związana z dochodowością poszczególnych kierunków użytkowania. Na początku XXI w. najbardziej opłacalna była produkcja jagnięciny, w dalszej kolejności mleka, a najmniej produkcja wełny i skór [Klepacki 2005].

Sytuacja na rynku mięsa jagnięcego w Polsce

W 2006 r. obowiązywał w Polsce „Programu doskonalenia pogłowia owiec do roku 2010”, który został stworzony w 1996 r. Założone w nim zmiany i odbudowa krajowego owczarstwa wspomagane były poprzez środki z funduszu postępu biologicznego. Tytuły i stawki dotacji corocznie ustalane są w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W 2006 roku obowiązywały następujące stawki dotacji [Rozporządzenie... 2006]:

- 92 zł do maciorki ras i linii hodowlanych ojcowskich mięsnych oraz plennych lub łączących obydwie te cechy, utrzymywanej w stadzie zarodowym,
- 70 zł do maciorki ras i linii hodowlanych matecznych oraz do maciorki polskiej owcy górskiej utrzymywana w stadzie zarodowym,
- 36 zł do maciorki w stadzie reprodukcyjnym, poddanej ocenie wartości użytkowej,
- 23 zł do maciorki o udokumentowanym pochodzeniu utrzymywanej w pozostałych stadach, pozostających pod nadzorem zootechnicznym podmiotu upoważnionego do prowadzenia ksiąg owiec.

W 2007 r. wypłacanie dotacji zostanie wstrzymane, zgodnie z wynegocjowanymi postanowieniami przed akcesją. Możliwe będą natomiast inne formy wsparcia. Taka sytuacja może sprawić, że pogłowiu owiec w Polsce może ulec dalszemu zmniejszeniu.

Konieczne są działania na rzecz promocji produktów z wełny, mleka (oscypek i bryndza) oraz mięsa jagnięcego. Nakładanie coraz większych wymagań w zakresie sprzedaży jagniąt do UE po integracji z nią powoduje konieczność ponoszenia wyższych kosztów (m.in. kosztów dodatkowego wyposażenia samochodów w potrzebną aparaturę). W rezultacie ceny płacone przez odbiorców z krajów UE stają się mało konkurencyjne w stosunku do cen krajowych.

Wielkość produkcji mięsa jagnięcego w Polsce w latach 2003-2005 pozostawała na podobnym poziomie, najwyższym w 2004 r. i równym 2,6 tys. ton (tabela 1). Również w odniesieniu do obrotów handlu zagranicznego można mówić o stabilizacji. Eksport mięsa jagnięcego w 2005 r. zwiększył się do poziomu 1,4 tys. ton. Importowaliśmy w zasadzie mięso mrożone pochodzące z Nowej Zelandii. W 2004 r. sprowadziliśmy 300 t mięsa owczego. W pozostałych opisywanych latach import wynosił około 0,1 tys. t

Eksport żywca i mięsa jagnięcego w ujęciu wartościowym w 2005 r. wyniósł 6 mln euro, wobec 5,3 mln w 2004 r. Głównym kierunkiem zbytu były kraje UE, gdzie

sprzedawano ponad 90% żywca jagnięcego. Starsze sztuki były natomiast kierowane na rynki krajów arabskich.

Import jagnięciny w ujęciu wartościowym w 2005 r. wyniósł 0,2 mln euro, wobec 0,7 mln w 2004 r. Dodatkowo saldo obrotów handlu zagranicznego wzrosło w 2005 r. do 5,8 mln euro (w 2004 r. wynosiło 4,6 mln euro). Ceny płacone za żywiec jagnięcy przez odbiorców z UE były w latach 2004-2005 na podobnym poziomie. Głównym kontrahentem w UE były Włochy. W imporcie ceny mięsa jagnięcego były w 2005 r. o 30% wyższe niż w roku poprzednim. Czynniki cenowe mógł mieć duży wpływ na ograniczenie wielkości importu [Rokicki 2006b].

Tabela 1. Produkcja i handel mięsem jagnięcym w Polsce w latach 2003-2005

Table 1. Production and trade in lamb meat in years 2003-2005

Obrót mięsem jagnięcym	Rok		
	2003	2004	2005
Produkcja, tys. t	2,4	2,6	2,3
Eksport, tys. t	1,3	1,3	1,4
Import, tys. t	0,1	0,3	0,1
Saldo handlu zagranicznego, tys. t	1,2	1,0	1,3
Mięso dostępne na rynku, tys. t	1,2	1,6	1,0
Spożycie roczne, kg/osobę	0,1	0,1	0,1

Źródło: Analizy Rynkowe, IERiGŻ-PIB

Wyniki ekonomiczne gospodarstw owczarskich przy sprzedaży na rynek wewnętrzny i do innych krajów UE

W celu ustalenia dochodowości chowu i hodowli owiec można obliczyć nadwyżkę bezpośrednią na 1 sztukę strukturalną. W tabeli 2 przedstawiono wyniki badań z gospodarstwa znajdującego się na terenie województwa podlaskiego. Przez sztukę strukturalną, w przypadku produkcji owczarskiej, rozumie się owcę matkę z odpowiednim przychówkiem. Wielkość przychówku ustalana jest w oparciu o obrót stada [Klepacki 2005]. Obliczeń dokonuje się przyjmując średnią użytkowość rozplodową i średnią liczbę matek oraz uśrednione ceny uzyskane przez badane gospodarstwa. Producenci owiec uzyskiwali przychody w 2006 r. przede wszystkim ze sprzedaży jagniąt. Drugim, pod względem wartości, źródłem przychodów była dotacja z Funduszu Postępu Biologicznego. Pozostałe przychody stanowiły wpływy ze sprzedaży wełny, wybrakowanych owiec i tryczków hodowlanych. Mnożąc ilość sprzedanych produktów przez cenę obliczono przychody z produkcji owczarskiej w badanym gospodarstwie. Wśród kosztów bezpośrednich dominowały nakłady na paszę (87% kosztów). Im wyższy był poziom dotowania, tym koszty bezpośrednie ponoszone na produkcję były wyższe. W 2006 r. w stadach zarodowych, w przeciwieństwie do reprodukcyjnych, zużywano bowiem więcej paszy na odchów tryków hodowlanych (do wieku 8 miesięcy w przypadku ras mięsnych i 12 miesięcy w przypadku ras pozostałych).

Pasze z zakupu i własne z produkcji potencjalnie towarowej zostały wycenione według ceny rynkowej. Po pomnożeniu tej ceny przez wielkość zużycia (w dt lub kg)

otrzymano koszt zużytych pasz z zakupu. W przypadku pasz własnych z produktów nietowarowych (zielonka, sianokiszonka itp.) ustalono koszt własny ich wytworzenia. Na koszt własny wytworzenia składają się koszty nasion, nawozów, środków ochrony roślin, paliwa, siły roboczej najemnej. Przyjęto, że wszystkie pasze z produktów nietowarowych były wytwarzane w gospodarstwie. Pozostałe koszty to opłata za usługi weterynaryjne i lekarstwa, za strzyżenie owiec, składki i prowizje pobierane przez Regionalne Związki Hodowców Owiec i Kóz (za prowadzenie ksiąg hodowlanych i pośrednictwo w sprzedaży jagniąt).

Tabela 2. Poziom nadwyżki bezpośredniej z produkcji owczarskiej w 2006 roku w stadzie zarodowym matecznym

Table 2. Level of direct surplus (gross margin) in sheep production in a breeding herd in 2006

Pozycja kalkulacji	Jednostka miary	Ilość	Cena	Wartość
Wartość produkcji potencjalnie towarowej razem (na 1 szt. strukturalną)				350,32
jagnięta	szt.	0,94	225,00	211,50
wetna	kg	4,30	2,40	10,32
brakowanie owiec	kg	9,00	2,10	18,90
sprzedaż tryków hodowlanych	szt.	0,08	220,00	17,60
dotacja	-	-	-	92,00
Koszty bezpośrednie razem (na 1 szt. strukturalną)				238,10
1. Pasje z zakupu i własne z produkcji potencjalnie towarowej				
pasze treściwe	-	-	-	51,00
koncentrat białkowy	-	-	-	8,40
dotatki mineralne	-	-	-	4,50
słoma pastewna	-	-	-	4,00
2. Pasze własne z produktów nietowarowych				
zielonka	-	-	-	31,00
siano	-	-	-	17,60
sianokiszonka	-	-	-	78,50
kiszonka z kukurydzy	-	-	-	12,90
3. Inne koszty				
lekarstwa i usługi weterynaryjne	-	-	-	11,00
strzyżenie owiec	-	-	-	3,70
klasyfikacja zwierząt	-	-	-	15,50
Nadwyżka bezpośrednia na:				
- 1 szt. strukturalną	-	-	-	112,22
- na 1 ha GPP (główniej powierzchni paszowej)	-	-	-	1020,18
- na 1 zł kosztów bezpośrednich	-	-	-	0,47
- na 1 rbh (roboczogodzinę)	-	-	-	5,91

Zródło: wyniki badań własnych

Nadwyżkę bezpośrednią na 1 szt. strukturalną oblicza się poprzez odjęcie od wartości produkcji potencjalnie towarowej sumy kosztów bezpośrednich. Nadwyżka bezpośrednia

może być również obliczona z 1 ha głównej powierzchni paszowej (GPP). Wówczas produkcję owczarską można porównać z innymi działalnościami, np. produkcją zbóż, ziemniaków, mleka, żywca wołowego. Nadwyżka na 1 zł kosztów bezpośrednich określa efektywność poniesionych kosztów bezpośrednich. Odniesienie nadwyżki bezpośredniej do 1 rbh (roboczegodziny) ukazuje efektywność pracy. Takie wskaźniki nadwyżki bezpośredniej umożliwiają porównanie ze sobą różnych technologii produkcji owczarskiej, różnych działalności rolniczych i gospodarstw. Z reguły dla gospodarstw ważne jest jak najlepsze wykorzystanie czynników produkcji (ziemi, pracy, kapitału) [Klepacki 2005].

W tabeli 2 zostały przedstawione przychody i koszty przy sprzedaży jagniąt na rynek krajowy. Za jagnię o wadze 33 kg rolnik otrzymywał 225 zł. Nadwyżka na 1 sztukę strukturalną wyniosła 112,22 zł, a w przeliczeniu na 1 ha GPP 1 020 zł. W przypadku, gdy rolnik sprzedawał jagnięta w tej samej wadze, ale do innych krajów UE, mógł otrzymać tylko 185 zł. Różnica w wartości była więc duża (40 zł). Pozostałe przychody, jak również koszty były takie same. W rezultacie nadwyżka na 1 szt. strukturalną przy sprzedaży do innych krajów UE wyniosła 74,62 zł, a na 1 ha GPP osiągnięto 678,36 zł. Trzeba dodać, że sprzedaż na rynek krajowy była prowadzona na niewielką skalę.

Organizacja rynku krajowego

Na rynek mięsa jagnięcego w Polsce dość duży wpływ miał udział samozaopatrzenia w rozdysponowaniu produkcji (od 30% do 40% w latach 2003-2005). Mimo tego, konsumpcja krajowa w zasadzie nie istniała (0,1 kg na osobę rocznie). Mięso jagnięce należy do droższych rodzajów mięs, dodatkowo jego przyrządzenie wymaga dłuższego czasu [Rokicki 2006b]. Główną przeszkodą jest jednak brak odpowiednio zorganizowanej struktury rynku. Duże trudności powoduje rozproszenie producentów, a z drugiej strony rozproszenie odbiorców. To sprawia, że mięso jagnięce jest oferowane głównie w super- lub hipermarketach. Dodatkowo jest ono dostarczane jako „produkt poboczny”, przy dostawie wyrobu głównego. Przykładowo detalista chce nabyć cielęcinę i wołowinę, a w mniejszych ilościach jagnięcinę. Dostawcy traktują wówczas mięso jagnięce jako dobro komplementarne do wołowiny. Często zgadzają się na osiąganie niższej marży z tytułu dostarczenia jagnięciny.

Dużym problemem jest również wzajemne „narzekanie” konsumentów i producentów. Rolnicy twierdzą, że nie mają możliwości sprzedaży jagniąt na rynek krajowy, gdyż Polacy nie chcą kupować jagnięciny. Konsumenci uważają, że skłonni są kupić mięso jagnięce nawet mimo wysokiej ceny. Ich jedynym problemem jest tylko to, że nie wiedzą, gdzie te mięso kupić. Tym sposobem przysłowiowe „koło się zamyka” [Klepacki 2005].

Problemem jest także brak scentralizowanej struktury organizacyjnej związku producentów. Zbyt duża liczba związków regionalnych i podejmowanie oddzielnych decyzji przez każdy z tych związków nie sprzyja stworzeniu rynku wewnętrznego. Koniecznym staje się stworzenie jednej silnej grupy producenckiej, która zintegruje działania wszystkich związków regionalnych. Możliwe będzie wówczas wynegocjowanie korzystnych cen, a także odpowiednie reagowanie na okresowe braki jagniąt w jednym regionie poprzez sprowadzenie ich z innego regionu kraju.

Do funkcjonowania i rozwoju w przyszłych latach rynku mięsa jagnięcego w Polsce konieczne jest odpowiednie wsparcie rządu. Przetwórstwo jagnięciny powinno stanowić również szansę na zaistnienie mniejszym zakładom mięsnym [Rokicki 2006b].

Wnioski

1. W wyniku dużego rozproszenia producentów jagniąt jak i ogniw zbytu utrudniona jest właściwa organizacja krajowego rynku mięsa jagnięcego w Polsce.
2. Po przystąpieniu Polski do UE ponoszone były wyższe niż poprzednio koszty związane ze sprzedażą jagniąt do innych krajów UE.
3. Ceny uzyskiwane przy sprzedaży jagniąt na rynek wewnętrzny w 2006 r. były wyższe, niż w przypadku eksportu. Skala tego zjawiska była jednak niewielka.
4. Do odpowiedniej i sprawnej organizacji krajowego rynku mięsa jagnięcego konieczne staje się powołanie jednej grupy producenckiej, która skoordynowałaby działania związków regionalnych. W rezultacie możliwe byłoby otrzymywanie wyższej ceny za jagnięta.
5. Mimo braku tradycji spożywania jagnięciny Polacy chcą konsumować ten rodzaj mięsa. Głównym problemem dla konsumentów był brak powszechnej dostępności mięsa jagnięcego w sklepach mięsnych czy restauracjach.

Literatura

- Aleksander E. [1999]: Welny na rynku głównych producentów. [W:] Alternatywne kierunki wykorzystania krajowego pogłowia owiec. Fundacja „Rozwój SGGW”, Warszawa.
- Hodowla i chów owiec. [2003]. R. Niżnikowski (red.). Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Hodowla owiec i kóz w Polsce w 2004 roku. [2005]. Polski Związek Owczarski, Warszawa.
- Klepacki B. [2005]: Prowadzenie efektywnych gospodarstw owczarskich po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. [W:] Poradnik dla producentów jagniąt rzeźnych. R. Niżnikowski (red.). Twigger, Warszawa.
- Klepacki B., Rokicki T. [2005]: Produkcja owiec szansą zwiększenia dochodów dla gospodarstw rolnych, *Wieś Jutra* 11(87).
- Klepacki B., Rokicki T. [2006a]: Technologie produkcji owczarskiej. PTZ, Warszawa.
- Klepacki B., Rokicki T. [2006b]: Zmiany w liczbie owiec w województwie podlaskim. *Wiadomości rolnicze* 10.
- Klewiec J. [2005]: Chów i hodowla owiec. [W:] Nowoczesny chów i hodowla zwierząt gospodarskich. Instytut Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN, Jastrzębiec.
- Ocena reformy WPR uzgodnionej w Luksemburgu 26 czerwca 2003 r. z perspektywy Polski. [2003]. Sekcja Analiz Ekonomicznych Polityki Rolnej SAEPR/FAPA, Warszawa.
- Rokicki T. [2003]: Znaczenie gospodarcze owiec, *Wiadomości rolnicze* 7-8.
- Rokicki T. [2006a]: Sytuacja ekonomiczna gospodarstw zajmujących się hodowlą owiec w okresie integracji z Unią Europejską. Praca doktorska, Wydział Ekonomiczno-Rolniczy SGGW, Warszawa.
- Rokicki T. [2006b]: Produkcja a handel zagraniczny mięsem jagnięcym w Polsce. *Rzeźnik polski* 8/85.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 maja 2006 r. w sprawie stawek dotacji przedmiotowych dla różnych podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa. [2006]. *Dz. U.* 89, poz. 683.
- Weiss J, Paleta W., Strack K. E., Granz S. [2000]: Tierproduktion. 12 neubearbeitete Auflage. Parey Buchverlag, Berlin.